

Supervisie en coaching in internationaal-organisatorisch perspectief

In het vorige Trendbericht over supervisie en coaching (*Handelingen* 2013/1) hebben we vooral stilgestaan bij pastorale supervisie en coaching in Nederland en Vlaanderen. Deze keer richten we ons op de internationale context. Organisatorische ontwikkelingen hebben invloed op de wijze waarop inzake supervisie en coaching wordt samengewerkt, gereflecteerd en gepubliceerd. Onze scope is net als de vorige keer niet uitputtend het totale terrein van supervisie en coaching, maar vooral het vlak van pastoraat en spiritualiteit. Historisch gezien is pastorale supervisie trouwens minstens zo oud als generieke supervisie (Smeets 2015). Binnen het bestek van een trendbericht beperken we ons tot een globale aanduiding.

Een belangrijke nieuwe speler op het terrein is de Society for Intercultural Pastoral Care and Counselling (SIPCC). De focus van deze organisatie, in 1995 opgericht, is de multiculturele en multireligieuze dialoog en samenwerking op het terrein van begeleiding en leren. Er worden jaarlijkse seminars gehouden, gericht op de ontwikkelingen in een bepaalde regio – met speciale aandacht voor Oost-Europa. Periodiek zijn er internationale conferenties, zoals in 2014 in Nederland.

Vanuit de conferenties worden publicaties

uitgegeven. De meest recente zijn geredigeerd door Esnaf Begië e.a. (2014) en Daniel Schipani (2013). In het eerste boek wordt de notie 'barmhartigheid' vanuit christelijk en islamitisch standpunt verdiept, met veel aandacht voor de begeleiding en scholing in de samenwerking tussen beide religies. In het tweede boek wordt het perspectief verbreed naar de samenwerking tussen zeven religieuze tradities, met toerusting van professionals volgens het model van de Klinische Pastorale Vorming. Helmut Weiß (2013) verzorgde een gedeelte in een boek over inter-

culturaliteit en interreligiositeit in de opleiding van geestelijk verzorgers.

Tot slot moet de reeks *Interkulturelle Seelsorge und Beratung/ Intercultural Pastoral Care and Counselling* vermeld worden die de SIPCC sinds 1996 uitgeeft. Recent zijn volumes verschenen over de ontwikkeling van scholing in Oost-Europa en in Afrika. Een belangrijk streven daarbij is om supervisie als eigen leermethode naar voren te schuiven in vergelijking met andere methoden van begeleiding zoals de counseling van cliënten.

Cultuursensitief

De SIPCC is vanuit de European Council for Pastoral Care and Counselling (ECPCC) ontstaan, die al jaren de ontwikkeling van supervisie en coaching vanuit de inspiratie van de Klinische Pastorale Vorming in Europese landen stimuleert. De ECPCC organiseert vierjaarlijks een conferentie, waarbij men recent de verbinding versterkt met universiteiten en hogescholen. Het boek dat op basis van de conferentie in Leuven in 2009 werd gepubliceerd, hadden we in ons vorige Trendbericht nog niet meegenomen. Onder redactie van de conferentie-organisatoren Annemie Dillen en Anne Vandenhoeck (2011) verscheen een bundeling van bijdragen over de profetische dimensie in supervisie en andere begeleidingsvormen.

De jongste conferentie, die van 2013, werd gehouden in Göttingen en behandelde de betekenis van de breuklijnen van de persoonlijke en de maatschappelijke geschiedenis voor begeleiding. Professionals begeleiden in hun professioneel functioneren staat nooit los van sociaal-

culturele waarden, zodat deze begeleiding niet enkel een persoonlijke en organisatorische, maar ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid in zich draagt.

Dat supervisie cultuursensitief dient te zijn is een van de 'best practice'-factoren, stellen ook Davys en Beddoe (2010), naast de klassieke factoren als leervermogen, heldere contractcriteria en reflectieve verantwoording. Ook Corey, Haynes, Moulton en Muratori (2010) besteden in de nieuwe uitgave van hun handboek onder auspiciën van de American Counseling Association ruime aandacht aan multiculturaliteit en ethische aspecten in supervisie en geven er concrete codes en interactieve leerinstrumenten voor.

Internationale normen en begripsdefinities

Voor supervisie en coaching in het algemeen is de Association of National Organisations for Supervision in Europe (ANSE) de internationale organisatie die allerlei initiatieven neemt: oprichting en ondersteuning van nationale organisaties, formuleren van kwaliteitsstandaarden voor supervisie en coaching en scholing en uitwisseling op dit terrein. Na de conferentie in Leiden in 2004 rond het thema 'waarden in de supervisie' is ANSE nauwelijks nog op het gebied van spiritualiteit actief geweest, zij het dat in 2014 de Deutsche Gesellschaft für Supervision (DGSv) een onderzoeksproject is gestart over de mogelijke betekenis van supervisie en coaching voor de 'civil society'.

Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan twee nieuwe documenten. Het ene document betreft de normen voor supervisie-opleidingen. ➤

Dit sluit aan bij een trend om supervisie in termen van competentie-leren te denken. Voor opleidingssupervisie binnen de psychologie hebben Shallcross, Johnson en Lincoln (2010) hiervoor een kader uitgewerkt, ook hoe supervisoren getraind moeten worden in het meten van competentieniveaus. Bean, Davis en Davey (2014) richten zich recent eveneens op de ontwikkeling in supervisie van zorgcompetenties als empathie, zelfbewustzijn en perspectiefwisseling. Daarbij maken ze gebruik van expertervaringen als leidraad voor de keuze van de beste handelingsstrategie in een concrete situatie.

Het andere document betreft begripsdefinities die dan internationaal zouden moeten gaan gelden. Op die manier wil men bijdragen aan de discussie over het onderscheid en de overeenkomst tussen supervisie, intervisie, coaching, advisering, mentoraat, counseling et cetera. Inzake deze begrippen worden in de literatuur nu geregeld andere accenten gelegd, gekoppeld aan diverse scholen en benaderingswijzen. Voor het nog steeds groeiende veld van de klinische supervisie hebben onder meer Cutcliffe en Fowler (2011) geprobeerd supervisie als paraplubegrip te differentiëren voor diverse vormen van begeleiding van beginnende professionals door ervaren collega's.

Weinig Franstalig

In Franstalige landen is er weinig organisatorisch verband op het vlak van pastorale supervisie en coaching, behalve dan de Association Française de formation et de supervision pastorales (AFfsp). Er is een schril contrast inzake uitgebreidheid van het netwerk en diepgang van de reflectie met Engels- en Duitstalige lan-

den. Het meest recente boek van een pastoraal supervisor dateert uit 2002, en dan is het nog meer algemeen pastoraaltheologisch dan specifiek supervisorisch (Valloton 2002).

Duitstalige bewegingen

In Duitssprekende landen zijn er nog twee bewegingen met een grote impact op het terrein van supervisie: contextueel pastoraat en logotherapie. De eerste gaat terug op het werk van Ivan Boszormenyi-Nagy en – in Nederland – het werk van Aat van Rhijn en Hanneke Meulink-Korf. In een bundel verzamelde bijdragen van laatstgenoemde auteur komen ook implicaties van het 'raster' van het contextueel denken op het terrein van supervisie en coaching aan bod (Meulink-Korf 2013). Interessant is dat de ethische component in deze benadering een specifieke focus geeft – in vergelijking met het systeemdenken in het algemeen.

Een nog sterkere oriëntatie op ultieme levenszin vinden we in de logotherapie, die teruggaat op het werk van Viktor Frankl en aangestuurd wordt vanuit het Viktor Frankl Zentrum für Sinn und Existenzfragen te Wenen, met recente publicaties als die van Klingberg (2013).

Pastorale supervisie

Op het terrein van pastorale supervisie is sinds het handboek van Leach & Paterson (2010) weinig gezaghebbende internationale lectuur verschenen. Zoals hierboven aangegeven worden bepaalde algemene benaderingswijzen ook in pastorale supervisie toegepast, zoals Bidwell (2013) doet inzake de oplossingsgerichte benadering; voor het handelen van de supervisor om oplossingsalternatieven te genereren wordt

inspiratie geput uit pastoraaltheologie en andere spirituele bronnen.

In een bredere context is het boek van Kurt Gottfried (2012) vermeldenswaard. Ondanks de focus op de psychiatrie zijn de bijdragen ook in andere contexten interessant, met aandacht voor de eigenheid van teamsupervisie, de inzet van supervisie bij therapie en het onderzoeken van de effectiviteit van supervisie – onder meer voor de preventie van burn-out.

Over effectiviteitsonderzoek inzake supervisie zijn de meningen verdeeld. Van Yperen, Voogd & Heesink (2015) weerleggen de tegenargumenten, geven verschillende vormen aan waarin dergelijk onderzoek zou kunnen plaatsvinden en plannen vanuit de Rijksuniversiteit Groningen een grootschalig effectiviteitsonderzoek, waarvoor zij medewerking zoeken van allerhande partijen.

Niveaudifferentiatie

Wat betreft het niveau van de opleiding van supervisie en coaching gelden er in organisaties voor supervisie en coaching verschillende kwaliteitsstandaarden, nationaal en internationaal. Voor het pastorale terrein heeft de Raad voor Klinische Pastorale Vorming en Pastorale Supervisie in Nederland besloten om zich – in navolging van een aantal andere Europese landen – te conformeren aan de normen van de Association for Clinical Pastoral Education (ACPE). Daarmee wordt ook niveaudifferentiatie inzake opleidingen en competentieprofielen geregeld. Het ACPE-Manual uit 2010 is dit jaar nog licht gereviseerd en is zodoende voor opleiders, maar eigenlijk voor het hele veld, een belangrijk referentiepunt. Deze initiatieven kaderen

in het streven naar standaardisering, die steeds belangrijker wordt. Op die manier wordt bijgedragen tot professionalisering en internationale samenwerking op het terrein van supervisie.

Tiende congres ICPCC

In november dit jaar zal in San Francisco het tiende congres van de International Conference on Pastoral Care and Counseling (ICPCC) plaatsvinden. Men keert terug naar de plek waar in 1982 de beweging een belangrijke impuls kreeg, met name om de gerichtheid op het individu te verbreden naar systemen en structuren. Toen waren nog de pioniers op het terrein van de pastorale supervisie aanwezig; naast Werner Becher, Denis Duncan, Elizabeth Kilbourn en John Patton waren dat ook twee Nederlanders: Heije Faber en Teunis Kruijne.

In belangrijke mate zal de bijeenkomst een herbezinning op de uitgangspunten van de ICPCC zijn. Sinds de start in 1979 is er veel veranderd in het religieuze landschap, zijn er belangrijke ontwikkelingen geweest op het terrein van de praktische theologie en religiewetenschap en in de reflectie op supervisie, coaching en begeleidingskunde. In Europese landen zijn de klassieke thema's niet langer voorbehouden aan het pastorale terrein; tal van opleidingen en (dikwijls vrijgevestigde) praktiserende supervisoren en coaches richten zich op het brede terrein van levensvragen. Het is boeiend om te volgen hoe zich dit gaat ontwikkelen, in Europees en internationaal verband, maar ook hier bij ons. Voor recente ontwikkelingen in Nederland en Vlaanderen verwijzen we naar onze publicatie op de website van *Handelingen*. <

Literatuur

- ACPE (2010). *Standards of the Association for Clinical Pastoral Education*. Decatur (Atlanta): ACPE.
- Begic, E., Weiß, H. & Wenz, G. (2014). *Barmherzigkeit. Zur sozialen Verantwortung islamischer Seelsorge*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener.
- Bean, R.A., Davis, S.D. & Davey, M.P. (Eds) (2014). *Clinical Supervision Activities for Increasing Competence and Self-Awareness*. San Francisco: Wiley.
- Bidwell, D.R. (2013). Integrating Spirit: Solution-Focused Supervision for pastoral counselling. In: Thomas, F.N. (Ed.), *Solution-focused supervision. A resource-oriented approach to developing clinical expertise* (178-187). New York: Springer.
- Corey, G., Haynes, R., Moulton, P. & Muratori, M. (2010). *Clinical Supervision in the Helping Professions. A Practical Guide*. Alexandria: ACA.
- Cutcliffe, J.R., Hyrkas, K. & Fowler, J. (Eds) (2011). *Routledge Handbook of Clinical Supervision. Fundamental international themes*. London/New York: Routledge.
- Davys, A. & Beddoe, L. (2010). *Best Practice in Professional Supervision. A Guide for the Helping Professions*. London: Kingsley.
- Dillen, A. & Vandenhoeck, A. (2011). *Prophetic Witness in World Christianities. Rethinking Pastoral Care and Counseling* (International Practical Theology). Münster: LIT.
- Gottfried, K. (2012). *Supervision in Psychiatrische Kliniken*. Hamburg: Kovac.
- Klingberg, H. (2013). *Viktor und Elly Frankl. Die Geschichte zweier außergewöhnlicher Menschen*. Wien: Facultas.
- Leach, J. & Paterson, M. (2010). *Pastoral supervision. A Handbook*. London: SCM Press.
- Meulink-Korf, H. (2013). *Opnieuw aangesproken. Doordenken op contextueel pastoraat*. Gorinchem: Narratio.
- Schipani, D.S. (2013). *Multifaith Views in Spiritual Care*. Kitchener (Ontario): Pandora.
- Shallcross, R.L., Johnson, W.B. & Lincoln, S.H. (2010). Supervision. In: J.C. Thomas & M. Hersen, *Handbook of Clinical Psychology Competencies* (501-548). New York: Springer.
- Smeets, W. (2013). Pastorale supervisie in ontwikkeling. *Handelingen. Tijdschrift voor praktische theologie*, 40, 1, 69-77.
- Smeets, W. (2015). Supervisie en spirituele ontwikkeling. *Psyche en Geloof*, 26 (4) (in press).
- Valloton, C.H. (2002). *La visite, une ouverture vers l'essentiel*. Paris: L'Harmattan.
- Weiß, H. (2013). Interkulturalität und Interreligiosität in der Seelsorgeausbildung – Zur Einübung von Fremdverstehen. In: Kristin Merle (Hrsg.) (2013). *Kulturwelten. Zum Problem des Fremdverstehens in der Seelsorge*. Berlin, 313-335.
- Yperen, N.W. Van, Voogd, M. & Heesink, J. (2015). Effectiviteit van supervisie en coaching. Bij wie, wanneer en waarom? *Tijdschrift voor Begeleidingskunde*, 4 (2), 2-12.

Wim (dr. W.) Smeets is pastoraal supervisor, KPV-opleider, onderzoeker en hoofd geestelijke verzorging Radboudumc Nijmegen.
wim.smeets@radboudumc.nl

Een uitgebreider literatuuroverzicht over Supervisie en coaching met de focus op pastoraat en spiritualiteit, eveneens samengesteld door Wim Smeets, vindt u op www.handelingen.com, waar ook eerdere Literatuurberichten na te lezen en te downloaden zijn.